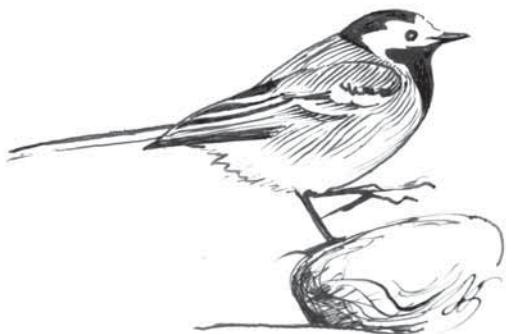

Hvid vipstjert *Motacilla alba*

White wagtail

Den hvide vipstjert er en almindelig ynglefugl over hele landet, specielt på insektrige lokaliteter med bare flader eller kort græs. De fleste hvide vipstjerter i Danmark tilhøre underarten *M. a. alba*, mens den britiske underart *M. a. yarrellii* er en fåtallig trækgæst, hyppigst i Vestjylland. Arten er vidt udbredt fra Østgrønland, De Britiske Ører og Marokko gennem Europa og Centralasien til Taiwan og Alaska. I Europa findes de største bestande i Rusland, Rumænien, Hviderusland, Tyskland, Finland og Sverige. De nordlige og østlige bestande er trækfugle, som trækker til

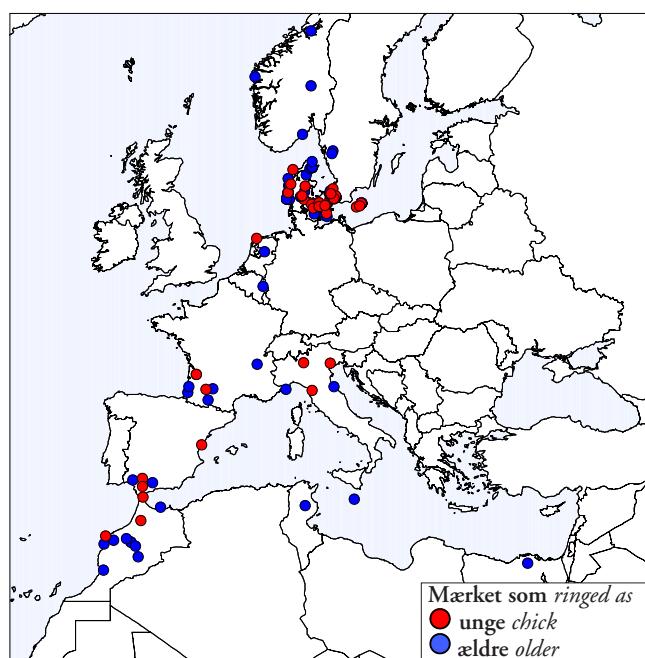

Fig. 1. Samtlige genfund af hvid vipstjert ringmærket i Danmark (n=160). All recoveries of white wagtail ringed in Denmark (n=160).

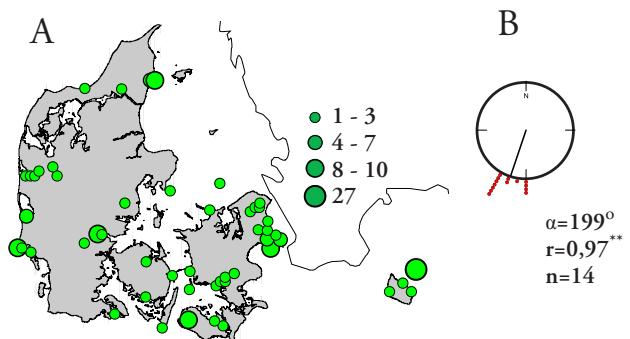

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96).
B) Retning af direkte efterårstræk (aug-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

Vest- og Sydeuropa, Afrika nord for ækvator, Den Arabiske Halvø, Indien og Sydøstasien. I Danmark er den hvide vipstjert en almindelig trækgæst, både forår og efterår, samt en sjælden vintergæst. Arten trækker overvejende om dagen, og uden for yngletiden samles den på fælles overnatningspladser, der dog ikke har samme størrelsesorden som den gule vipstjerts.

Mærknings- og genfundsdata

I alt 11.807 hvide vipstjerter er ringmærket i Danmark, heraf 99 % med Zoologisk Museums ringe. Den før-

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 11.807

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger	No. of recoveries	160
-heraf uden for Danmark	Recovered abroad	42(26 %)
Antal fugle	No. of individuals	150
-heraf mærket som unger	Ringed as chicks	38(25 %)
Genmeldingsandel	Proportion recovered	1,2 %
Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark		24
<i>Ringed abroad and recovered in Denmark</i>		

Ekstremer Extremes

Højeste alder	Oldest bird	5 år 7 mdr.
Længste afstand	Longest dist.	Marokko Morocco 3.185 km
Nordligst	Northernmost	Norge Norway (61° 36'N)
Sydligst	Southernmost	Marokko Morocco (30° 14'N)
Østligst	Easternmost	Egypten Egypt (31° 00'E)
Vestligst	Westernmost	Marokko Morocco (09° 22'W)

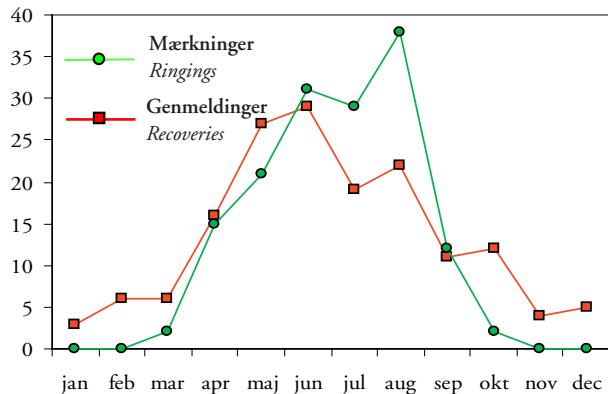

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af hvid vipstjert. Month of ringing and recovery for recovered white wagtail.

ste blev ringmærket i 1932, og frem til 1960 blev gennemsnitligt mærket 31 fugle årligt (fig. 4). Flest er mærket i 1967-1970 og 1984-1991 med hhv. 276 og 473 fugle i gennemsnit per år. 1990 er det år, hvor flest hvide vipstjerter er mærket (718).

Der foreligger i alt 160 genmeldinger af 150 fugle, svarende til en genmeldingsandel på 1 %. Af de genmeldte fugle er 42 % ringmærket i Jylland, 3 % på Fyn, 27 % på Sjælland, 8 % på Lolland og 20 % på/ved Bornholm (fig. 2A). Fordelt på lokaliteter er flest mærket ved Voerså, Vejle, Blåvand og Nakskov samt på Amager og Christiansø. Fuglene er ringmærket i perioden 30. marts til 8. oktober; flest i juni-august (fig. 3). Genmeldte fugle mærket i yngletiden ($n=76$) stammer fra det meste af landet og dækker geografisk en rimelig del af artens danske yngleudbredelse.

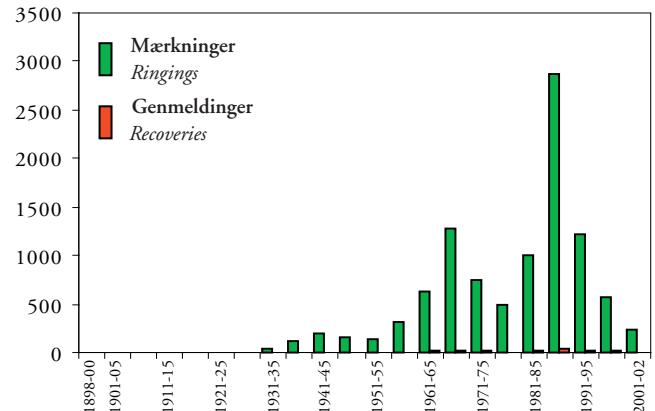

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for hvid vipstjert ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of white wagtail ringed in Denmark.

I Danmark er desuden genfundet 24 hvide vipstjerter ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

Danske ynglefugle. Når de unge fugle forlader reden, forbliver de i nærområdet frem til sidst i august. I denne periode har ungfuglene gennemsnitligt flyttet sig 2 km fra udklækningslokaliteten (0-20 km, $n=14$).

Fuglene fra den danske ynglebestand forlader tilsyneladende landet i september, hvor sidste genfund er 18. september, og første genfund fra udlandet er 30. september nær Venedig i Italien (fig. 5A). Herefter følger genfund i det sydvestlige Frankrig i begyndelsen af oktober. Første genfund i Nordafrika er fra 15. oktober. Fugle fra den danske ynglebestand er om

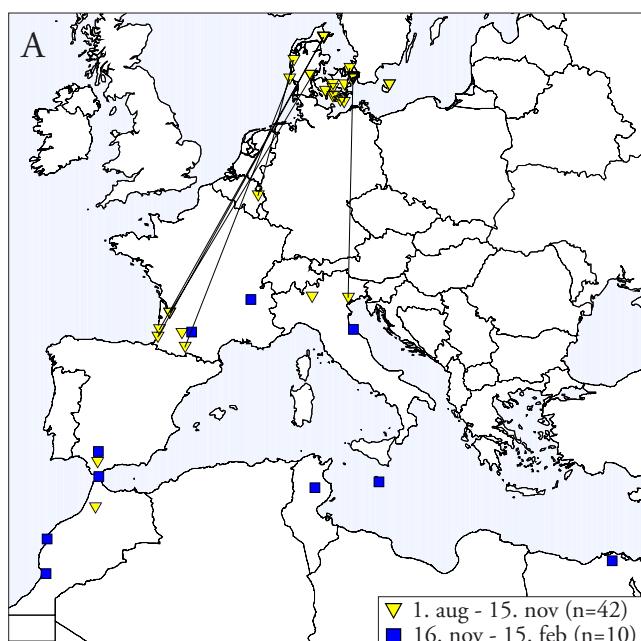
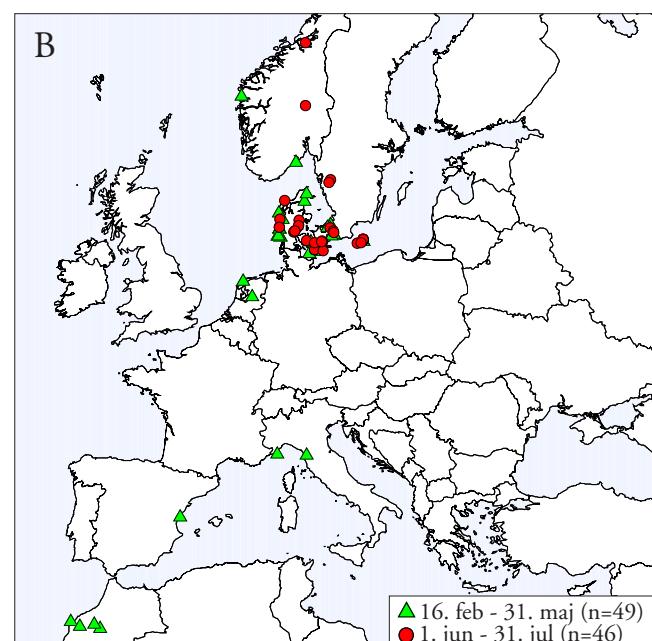

Fig. 5. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og yngleperioden af hvid vipstjert ringmærket i Danmark. Linjer på kort A viser direkte efterårstræk. Recoveries during A) autumn and winter and (B) spring and breeding season of white wagtail ringed in Denmark. Lines on map A indicate direct autumn migration.

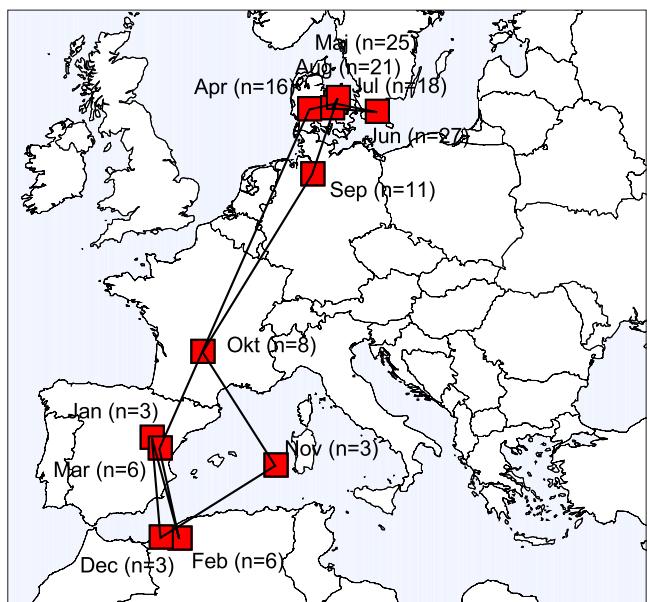

Fig. 6. Månedlige gennemsnitspositioner for hvid vipstjert ringmærket i Danmark. *Monthly mean positions for white wagtail ringed in Denmark.*

efteråret fra 1. september til 15. november genfundet i Danmark (6), Frankrig (3), Spanien (1), Marokko (1) og Italien (2)(fig. 5A).

Overvintringsområdet for fugle fra den danske ynglebestand er tilsyneladende det sydlige Frankrig, Den Iberiske Halvø og i Marokko, lande hvorfra der foreligger fire vintergenfund (fig. 1 & 5A). Der er ingen vintergenfund nord for Alperne, og den gennemsnitlige genfundsposition om vinteren ligger da også godt syd for Danmark ($P<0,01$)(fig. 6). Genfund fra Italien på andre tider af året tyder på, at danske ynglefugle også kan benytte det centrale Middelhavsområde som vinterkvarter.

Om foråret er fugle fra den danske ynglebestand genfundet i Marokko (4), Spanien (1), Italien (1) og Danmark (11)(fig. 5B). De sidste danske fugle forlader Middelhavsområdet omkring midten af marts; seneste genfund er 19. marts (Marokko og Italien). Første genfund i Danmark er 20. april. Fugle mærket som redeunger er i efterfølgende ynglesæson genfundet gennemsnitligt 23 km fra udklækningslokaliteten (0-182 km, $n=14$), med 21 % længere væk end 20 km. De voksne ynglefugle er gennemsnitligt fundet 0 km fra den tidligere ynglelokalitet ($n=16$). Således returnerer både unge og gamle fugle til områder tæt på udklæknings- eller ynglelokaliteter. Samme tendens er fundet på De Britiske Øer (Wernham m.fl. 2002).

Trækgæsterne. Hvide vipstjarter, der trækker gennem Danmark, kommer fra en relativt lille del af det sydlige Skandinavien, syd for linjen Trondheim-Stockholm (fig. 5B & 7). I alt 20 genfund forbinder Danmark

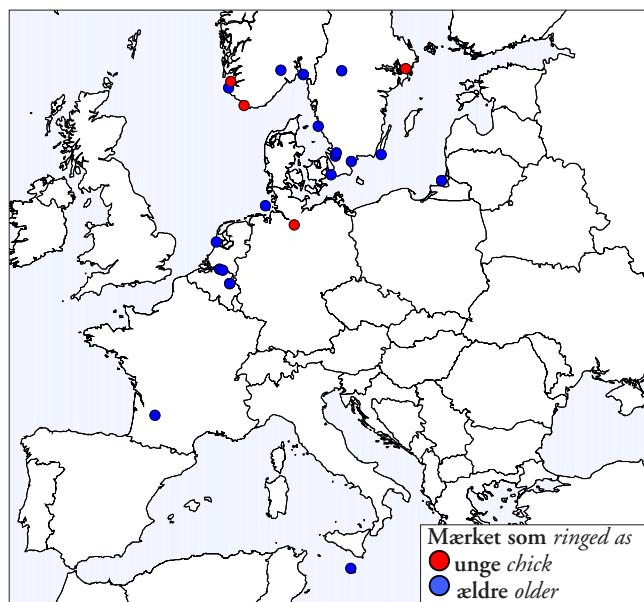

Fig. 7. Mærkningslokaliteter for hvid vipstjert ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=24). *Ringing locations for white wagtail ringed abroad and recovered in Denmark (n=24).*

med dette område; 10 med Norge (heraf 5 i yngletiden) og 10 med Sverige (5 i yngletiden). Fugle fra Mellem- og Nordskandinavien og fra Finland trækker generelt mod sydøst og således øst om Danmark (Zink 1985).

Om efteråret er fugle fra det sydlige Skandinavien genfundet eller mærket i Danmark fra 28. august til 21. oktober, flest i september (5 ud af 8). Dog er en formodet ynglefugl fra Värmland fundet på Sjælland allerede 31. juli, tre måneder efter mærkningen (fig. 7). Muligvis er der tale om et usædvanligt langt førfaldningstræk (496 km). De to seneste efterårs/genfund i Danmark er 14. september og 25. oktober. I Danmark forløber efterårstrækket fra sidst i august til midten af oktober, med kulmination i september - enkelte fugle ses dog frem til midten af november (Olsen 1992, Lausten & Lyngs 2004). Sæsonens tidligste genfund syd for Danmark er 10. september og 8. oktober, hhv. i det sydlige Spanien og sydlige Frankrig (fig. 5A). Disse to fugl trak med en gennemsnitshastighed på hhv. 160 og 78 km i døgnet og er således de hurtigste i materialet. Tidligste genfund i Nordafrika er 30. oktober. Efterårstrækket gennem Europa er koncentreret mod sydsydvæst (fig. 2B).

I vinterperioden, fra 15. november til 15. februar, er genfundet ni fugle, alle omkring Middelhavet og flest i den vestlige del (fig. 5A). Endvidere er to fugle, der var mærket i vinterperioden i hhv. Sydfrankrig og på Malta, senere genfundet i Danmark (fig. 7). Vinterkvarteret er således sammenfaldende med det, som fugle fra den danske ynglebestand formo-

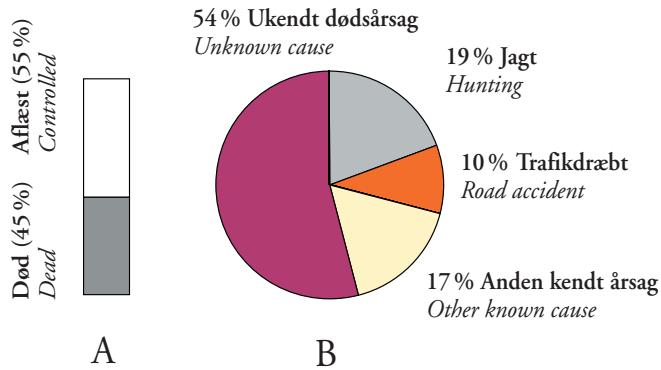

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=160) og B) dødsårsager (n=72) for hvid vipstjert ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=160) and B) cause of death (n=72) for white wagtail ringed in Denmark.

des at benytte. En undtagelse er en fugl, mærket på Amager 7. september 1963, som blev fundet i byen Tanta i Egypten 9. februar 1965. Dette er udsædvanligt langt mod øst for danske fugle, men typisk for Nordskandinaviske fugle.

I marts ligger gennemsnitspositionen for genfund forsat i Middelhavsområdet, men i april ligger positionen i Danmark (fig. 6). Forårstrækket forløber således temmelig hurtigt op gennem Europa. Seneste forårsgenfund i Sydeuropa er 27. marts i Norditalien og første genfund i Danmark er 11. april (fig. 5B). I Danmark begynder forårstrækket i sidste halvdel af marts, dog kan enkelte fugle allerede dukke op sidst i februar. Forårstrækket kulminerer i april og først i maj og afsluttes sidst i maj (Olsen 1992, Lausten & Lyngs 2004). Under forårstrækket er fem fugle fra det sydlige Skandinavien genfundet eller mærket i Danmark mellem 5. og 28. april samt 21. maj. Et genfund ved Vejle 8. maj gjaldt en fugl mærket ved Kaliningrad under efterårstrækket året før (fig. 7).

To fugle fra den svenske ynglestand er i en senere ynglesæson genfundet i Danmark: En redeunge fra Stockholm blev to år efter mærkningen aflæst i Thy 15. juli. Den anden fugl blev mærket som voksen på Getterön 28. juni 1987 og fundet død to år senere 28. juni ved Løkken i Vendsyssel.

Der forligger et enkelt genfund af underarten *M. a. yarrellii*: En ung han, mærket på øen Helgoland 31. marts 1977, blev aflæst 19. maj samme år ved Kiltmøller (319 km).

Genmeldings- og dødsårsager

Lidt over halvdelen af genmeldingerne (55 %) er aflæsninger af levende fugle (fig. 8A), bl.a. gjort i Frankrig

(3), Belgien (1), Marokko (2) og Tunesien (1). 14 genmeldte fugle er inddrapporteret som skudte eller taget under jagt i Frankrig, Spanien, Marokko og Italien frem til 1992, flest før 1970 (fig. 8B). Endvidere er 13 fugle kollideret med menneskeskabte forhindringer, fx vinduer, ledninger eller biler. Ud af 26 dødfundne fugle, mærket som ungfugle, er 17 (65 %) rapporteret døde, inden de blev et år. Den længstlevende hvide vipstjert blev 5 år og 7 mdr. Fuglen blev mærket som redeunge 26. maj 1952 på Amager og fundet død i december 1958 i Castellón i det østlige Spanien. Den ældste fugl i Europa blev 12 år 3 mdr. (Staav 2001).

English summary

The white wagtail is a common breeding bird all over the country, a common passage migrant and a rare winter visitor. In Denmark the first white wagtail was ringed in 1932, with the greatest number ringed in 1990 (718). The recovered birds were ringed from 30 March to 8 October, most in June-August at relatively few sites. Seventy-six birds were ringed in the breeding season and geographically these ringings cover the breeding distribution relatively well.

The recoveries show that most juveniles stay close to the breeding sites until the end of August, with a mean distance of 2 km. The last juvenile bird was recovered in Denmark on 18 September. For the autumn the first recovery abroad is from 30 September in Italy near Venice. The recoveries indicate that birds from the Danish breeding population winter in France, the Iberian Peninsula and Morocco and possibly also in Italy and on Malta. In spring the first recovery in Denmark is from 20 April. Eighty-two per cent of the birds that were ringed as chicks and recovered in a subsequent breeding season were found less than 20 km from the ringing site (mean 19 km, 0-182 km, n=17).

The recoveries show that Denmark is visited by migrants from southern Scandinavia. These birds have been recovered or ringed in Denmark from late July, most in September. From Denmark most migrants continue SSW to wintering sites around the western part of the Mediterranean. One bird ringed on Amager took a more easterly direction to Egypt. In March the mean position is still in the area of the Mediterranean but in April it is Denmark, indicating a rather fast spring migration.

Fifty-five per cent of the recoveries were live recaptures. The major known cause of death was hunting, conducted in France, Spain, Morocco and Italy, and collisions with windows, wires and vehicles. Seventeen of the 26 birds that were ringed as juveniles and recovered dead were found during their first year of life.